

VI Plan zagospodarowania przestrzennego woj. ...

Wojewódzka Dyrekcja Rozbudowy Miast i Osiedli Wiejskich
BIURO PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO
w Białej Podlaskiej

Do użytku służbowego

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO województwa białskopodlaskiego

(PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA)

Biała Podlaska, kwiecień 1977 r.

~~INFORMACJA~~

REGIONALIA

VI
Pln

57 860
91

Miejska Biblioteka Publiczna
Biała Podlaska

5 103715000008

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA BIALSKOPODLASKIEGO

(Podstawowe założenia)

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa bialskopodlaskiego obejmuje okres bieżącej perspektywy gospodarczej z umowną datą r. 1990. Punktem wyjścia jest stan zagospodarowania na koniec 1975 r. i aktualne tempo przemian rozwojowych.

Plan województwa jest sporządzony w celu:

- uzyskania podstaw do prowadzenia gospodarki przestrzennej zgodnej z wieloletnim planem rozwoju społeczno-gospodarczego województwa;
- zapewnienia optymalnych warunków rozwoju poszczególnych obszarów województwa, a w szczególności jego układu osadniczego, w dostosowaniu do cech środowiska przyrodniczego, aktualnego stanu zainwestowania oraz wymogów wynikających z nowego podziału administracyjnego;
- zapewnienie prawidłowych warunków dla realizacji ustaleń planu krajowego.

Plan województwa opracowało Biuro Planowania Przestrzennego w oparciu o ustalenia planu krajowego i planu makroregionu środkowo-wschodniego.

Projekt planu uzyskał akceptację bądź uzgodnienie:

- Ministra Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska,
- Komisji d/s Rozwoju Makroregionu Środkowo-Wschodniego,
- Komisji Planowania przy Radzie Ministrów — Zespołu Planowania Regionalnego w Lublinie,
- egzekutywy Komitetu Wojewódzkiego PZPR,
- komisji Wojewódzkiej Rady Narodowej.

1. OGRANICZENIA I UWARUNKOWANIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA.

1.1. Ograniczenia i uwarunkowania przyrodnicze.

Do czynników przyrodniczych powodujących ograniczenia rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego województwa bialskopodlaskiego należą:

- a) zasoby surowców mineralnych,
- b) jakość gleb,
- c) użytkowanie terenu,
- d) zasoby wodne,
- e) inne cechy środowiska przyrodniczego.

a) Zasoby surowców mineralnych.

Województwo białskopodlaskie należy do regionów ubogich w surowce mineralne. Ich znaczne rozproszenie i niska jakość stwarzają niezbyt korzystne warunki dla rozwoju przemysłu przetwórczego. Oprócz już eksploatowanych jako bazę dla przemysłu, szczególnie lokalnej produkcji materiałów budowlanych, stanowią one w rejonie Platerowa oraz piaski w okolicy Woskrzenic i Czosnówki (gmina Biała Podlaska). Dla prognozowania rozwoju przemysłu w okresie kierunkowym (r. 2000) znaczenie mogą posiadać złoża węgla kamiennego (w południowej części województwa) i boksyty (rejon Radzyna Podlaskiego).

Cechą tych surowców mineralnych jest jednak ich wysoka agresywność w stosunku do środowiska przyrodniczego, którego odporność jest stosunkowo niska, a ich przetwarzanie wymaga znacznych ilości wody — deficytowej w warunkach województwa, co stanowić będzie istotne ograniczenie rozwoju przestrzennego i gospodarczego.

b) Jakość gleb.

Jakość gleb w województwie jest zbliżona do średniej krajowej (92% poziomu średnio-krajowego). Relatywnie niska jakość gleb pogłębiona niekorzystnymi stosunkami wodnymi powoduje negatywne skutki i ograniczenia rozwoju gospodarki rolnej (szczególnie polowej), nie stanowi natomiast większych ograniczeń dla innych terenochłonnych działów gospodarki.

Większe kompleksy gleb o wyższej bonitacji występują w północnej i południowej części województwa oraz środkowej części doliny Bugu (rejon Terespoła). Są to gleby wytworzone z glin i ilów oraz mady w II-IV klasie bonitacyjnej. Środkowa część województwa posiada gleby wytworzone z piasków, niskiej jakości, w IV-VI klasie bonitacyjnej.

Przestrzenne rozmieszczenie gleb różnej wartości wskazuje na ekonomicznie uzasadnione ukierunkowanie gospodarki w północnej i południowej części województwa na produkcję żywności, zaś w środkowej części na inne działy gospodarki.

c) Użytkowanie terenu.

W województwie białskopodlaskim 70,1% ogólnej powierzchni stanowią użytki rolne (grunty orne z sadami — 51,2%, użytki zielone — 18,9%), 22,0% lasy oraz 7,9% inne grunty.

Użytki zielone występują głównie w południowej części województwa w rejonie Kanału Wieprz-Krzna. W gminie Podedwórze zajmują one 29,9% ogólnej powierzchni, w gminie Drelów — 23,8%, w gminie Dębowa Kłoda — 22,9%. Taka struktura użytkowania predestynuje te tereny do intensyfikacji produkcji zwierzęcej opartej o pasze zielone, bądź uzyskane z użytków zielonych tj. chowu bydła i owiec.

Działalność gospodarcza (tereny lokalizacji przemysłu, osadnictwa, komunikacji itp.) oraz racjonalne wykorzystanie powierzchni (zalesienie

obszarów o bardzo słabych glebach) spowodują zmniejszenie użytków rolnych o ok. 2,0 tys. ha do 1980 r. i ok. 3,7 tys. ha do 1990 r. Zmiany w tym zakresie przedstawia tabela Nr 1. To zmniejszenie areału użytków winno być prowadzone na zasadzie maksymalnej ochrony gruntów przydatnych dla produkcji rolnej. W większym niż dotychczas stopniu winno następować odzyskanie gruntów potencjalnie przydatnych dla rolnictwa poprzez rekultywację, likwidację nieużytków i odłogów, włączanie do rolniczego wykorzystania areałów zbędnych dla innych gałęzi gospodarki itp.

d) Zasoby wodne.

Ilość opadów atmosferycznych w województwie jest jedną z najniższych w Polsce i wynosi ok. 550 mm rocznie. Powoduje to, obok innych niekorzystnych czynników przyrodniczych, deficyt wody wynoszący ok. 50 mm opadu we wschodniej części województwa i ponad 50 mm w części zachodniej. Jedynie tereny położone wzdłuż Bugu posiadają zasoby wodne bilansujące się w skali rocznej.

Niedobory wody są pogłębiane przez niewłaściwą gospodarkę wodną, powodującą straty poprzez odpływ powierzchniowy i wglębny wynikający z braku zbiorników retencyjnych. Również zasoby wód podziemnych już przy obecnych poborach wykazują oznaki wyczerpywania się.

Istotnym problemem staje się czystość wód pogarszana działalnością zakładów przemysłowych, gospodarki komunalnej, intensywnej gospodarki wodnej itp. Dotyczy to zarówno wód powierzchniowych jak i wglębnych.

W okresie perspektywicznym rozwój Lubelskiego Zagłębia Węglowego stanowi potencjalną groźbę wprowadzenia na teren województwa znacznych zanieczyszczeń poprzez system irygacyjny Kanału Wieprz-Krzna.

e) Inne cechy środowiska przyrodniczego.

Ograniczeniem przestrzennego rozwoju województwa są również obszary i tereny podlegające ochronie ze względu na ich wartość przyrodniczą. Szczegółowsze omówienie tych zagadnień zawiera p. 2.4.

1.2. Ograniczenia i uwarunkowania gospodarcze i społeczne.

Do podstawowych czynników gospodarczo-społecznych ograniczających rozwój województwa należą:

- niski stan zainwestowania szczególnie w środki trwałe. Udział województwa w wartości środków trwałych kraju wynosił w r. 1974 — 0,6% dla gospodarki całkowitej i 0,4% dla gospodarki uspołecznionej, przy udziale 1,7% w powierzchni i 0,8 % w liczbie ludności. Dotyczy to wszystkich działów gospodarki narodowej.
- dysproporcje między potencjalnymi możliwościami produkcji rolniczej a wartością tej produkcji i technicznym wyposażeniem rolnictwa. Jakość przestrzeni rolniczej województwa wynosi 93,3 % średniej dla

Polski, natomiast wyniki produkcyjne są znacznie niższe od średniej krajowej, szczególnie w zakresie plonów głównych ziemiopłodów i wydajności w produkcji zwierzęcej. Podkreślić należy wyższą niż średnia krajowa obsadę trzody chlewnej i owiec oraz wysoki udział województwa w produkcji ziemniaków. Na niekorzystny stan rzeczy wpływa szereg czynników ekonomicznych, społecznych i organizacyjnych: niska wydajność użytków zielonych, rozdrobnienie gospodarstw, niski potencjał produkcyjny w zakresie wyposażenia w obiekty inwentarskie, sprzęt, maszyny itp. a także niski poziom kultury rolnej.

- dysproporcje pomiędzy towarową produkcją rolną a możliwościami przerobowymi przemysłu rolno-spożywczego. Wskaźnik skupu na 100 ha użytków rolnych stanowi 79,0⁰/₀ wskaźnika krajowego, podczas gdy wskaźnik produkcji globalnej przemysłu spożywczego wynosi jedynie 29,0⁰/₀ wskaźnika krajowego.
- dysproporcje pomiędzy potrzebami inwestycyjnymi a przydzielanymi limitami, potencjałem wykonawczym budownictwa i produkcją materiałów budowlanych. Nakłady inwestycyjne w przeliczeniu na 1 mieszkańca wynoszą 59,0⁰/₀ średniej krajowej, w przeliczeniu na 1 km² — 28,6⁰/₀ wskaźnika krajowego.
- niedostateczny poziom infrastruktury technicznej w porównaniu z potrzebami gospodarki i ludności. Gęstość linii kolejowych wynosi 4,3 km, dróg utwardzonych 30,3 km na 100 km² powierzchni (Polska odpowiednio 8,5 i 45,4 km). Niekorzystna sytuacja występuje również w zakresie gospodarki komunalnej (oczyszczalnie ścieków, sieć kanalizacji sanitarnej, ujęcia wody, sieć wodociągowa, gazownictwo przewodowe). Brak ujęć wody i sieci wodociągowej bądź ich niedostateczne zdolności produkcyjne są poważnym ograniczeniem i hamulcem w realizacji wielu inwestycji, brak sieci kanalizacji sanitarnej i oczyszczalni ścieków powoduje zrzut ścieków nieoczyszczonych i zagrożenie środowiska przyrodniczego. Na terenie województwa brak jest wogóle gazownictwa przewodowego.
- duże dysproporcje w poziomie warunków bytowych ludności województwa w porównaniu do poziomu krajowego, szczególnie w zakresie wyposażenia mieszkań w urządzenia sanitarne, przedmioty gospodarstwa domowego, telefony, odbiorniki radiowe i telewizyjne oraz zaspokojenia potrzeb w dziedzinie usług handlowych, gastronomicznych, rzemieślniczych, sportu, rekreacji i służby zdrowia.
- niski poziom urbanizacji i nierównomierne rozmieszczenie przestrzenne sieci osadniczej. Ludność miejska stanowi jedynie 25,7⁰/₀ ogółu ludności i jest zgrupowana w 6 miastach. Pozostały odsetek ludności mieszka w jednostkach osadniczych typu wiejskiego (667 wsi sołeckich i ok. 200 przysiółków). Średnio na 1 wieś sołecką przypada 312 mieszkańców, przy czym tylko 1/3 z nich tworzy skupiska przekraczające 200 osób w zabudowie zwartej obejmującej minimum 50 zagród. Pozostałe wsie stanowią rozproszone jednostki osadnicze. Odczuwa się brak jednostki

osadniczej typu miejskiego w południowo-wschodniej części województwa.

- anomalie w sytuacji demograficznej województwa. Brak możliwości zatrudnienia poza rolnictwem oraz inne czynniki spowodowały wykorzystywanie od szeregu lat zasobów siły roboczej województwa przez inne regiony w sposób wybitnie selektywny, co doprowadziło do powstania niekorzystnych zjawisk w sytuacji demograficznej na wsi. Obciążenie ludności produkcyjnej ludnością nieprodukcyjną wynosi średnio 87, w tym w miastach 70, na wsi 93 przy wskaźnikach krajowych odpowiednio 80,73 i 90. Odpływ ludności wiejskiej w wieku produkcyjnym powoduje niekorzystne kształtowanie się struktury wieku na wsi (starzenie się ludności). Zjawisko to pogłębiane jest niskim przyrostem naturalnym.

2. PERSPEKTYWICZNE CELE I KIERUNKI ROZWOJU WOJEWÓDZTWA.

2. 1. Podstawowe gospodarcze cele i kierunki rozwoju w zakresie głównych funkcji województwa.

Za podstawowy cel gospodarczy rozwoju województwa przyjmuje się przyspieszenie wzrostu gospodarczego zwłaszcza w zakresie produkcji żywności poprzez optymalne wykorzystanie potencjalnych zasobów i możliwości województwa oraz ukierunkowanie rozwoju społeczno-gospodarczego w dostosowaniu do istniejących obiektywnych uwarunkowań i ograniczeń.

Realizacja tego celu wymagać będzie ukierunkowania działalności w oparciu o następujące zasady:

- organizacja gospodarki województwa pod kątem produkcji żywności w kompleksie gospodarki żywnościowej opartym o prawidłową rejonizację produkcji rolnej i maksymalne wykorzystanie możliwości produkcyjnych w powiązaniu z odpowiednio rozwiniętym przemysłem przetwórczo-rolnym,
- koncentracja nakładów inwestycyjnych w rolnictwie na obszarach posiadających największe możliwości rozwoju produkcji żywności,
- optymalne zagospodarowanie i wykorzystanie zasobów surowców mineralnych na skalę przemysłową przy jednoczesnej modernizacji i rozwoju istniejących dotychczas gałęzi przemysłu,
- koncentracja sił wytwórczych i środków produkcji w Białej Podlaskiej i innych wytypowanych ośrodkach miejskich i gminnych przy maksymalnym wykorzystaniu predyspozycji pozostałych ośrodków i terenów,
- wykorzystanie przygranicznego położenia województwa w zakresie obsługi transportu i turystyki (głównie tranzytowych),
- dostosowanie poziomu infrastruktury technicznej do potrzeb gospodarki województwa i ludności.

Wiodącą gałęzią gospodarki narodowej w województwie będzie rolnictwo a w powiązaniu z przemysłem przetwórczo-rolnym — kompleks gospodarki żywnościowej.

Podstawowym elementem w postępie i rozwoju rolnictwa jest rejonizacja i specjalizacja produkcji rolnej. Na rejonizację tej produkcji wpływa szereg czynników: warunki przyrodnicze, ekonomiczne, czynniki demograficzne, miejscowe tradycje, specjalizacja i zamiłowanie w rozwijaniu niektórych gałęzi produkcji rolnej, warunki komunikacyjne, rozwój przemysłu rolno-spożywczego, organizacja zbytu produktów rolnych itp.

W oparciu o podane wyżej kryteria z preferencją warunków przyrodniczych dokonano delimitacji rejonów przyrodniczo-rolniczych określając ich specjalizację:

- I rejon — obejmujący północną część województwa specjalizujący się w uprawie ziemniaków oraz chowie trzody chlewnej. Dość dobre warunki przyrodnicze (jakość gleb) predestynuje ten rejon również do rozwijania upraw przemysłowych i sadowniczo-warzywniczych,
- II rejon — obejmujący środkową część województwa o wielokierunkowym profilu produkcji rolnej, głównie jednak roślinnej. Rejon ten posiada najmniej korzystne warunki przyrodnicze i przestrzenne do rozwoju rolnictwa, w związku z czym większą rolę odgrywać winny czynniki ekonomiczne i społeczne.
- III rejon — obejmujący południową część województwa specjalizujący się w produkcji zbóż oraz chowie bydła i owiec. Stosunkowo korzystne warunki glebowe wskazują na konieczność intensyfikacji produkcji zbóż (głównie pszenicy) a duży odsetek użytków zielonych na możliwości rozwoju chowu bydła (szczególnie mięsnego) oraz owiec.

Intensyfikacja produkcji rolnej następować winna głównie poprzez tworzenie dużych, wyspecjalizowanych gospodarstw rolnych zarówno uspołecznionych jak i indywidualnych, wyposażonych w niezbędne środki produkcji (sprzęt, maszyny, pomieszczenia inwentarskie itp.).

Ze względu na przejęcie i zagospodarowanie przez jednostki uspołecznione ok. 88,2 tys. ha użytków rolnych do r. 1990 zachodzi konieczność podjęcia w tym kierunku odpowiednich działań organizacyjnych i skierowania znacznych nakładów inwestycyjnych. Przewiduje się, że budownictwo mieszkaniowe i usługowe tych jednostek winno być skoncentrowane w ośrodkach rozwoju wymienionych w p. 3.3 a-c, ewentualnie część w ośrodkach obsługi zespołów gmin, natomiast budownictwo inwentarskie, produkcyjne oraz obsługi produkcji rolnej bezpośrednio w gospodarstwach. Znaczne zamierzenia w tym zakresie przewiduje się już w latach 1976—1980. Nakłady inwestycyjne na obecną pięcioletkę wyniosą w zakresie uspołecznionych jednostek gospodarki rolnej ok. 4,6 mld. zł., w tym w pionie rad narodowych — 1,1 mld. zł, CZ PPGR — 2,2 mld. zł, CZKR — 0,8 mld. zł, CZRSP — 0,5 mld. zł.

Z większych inwestycji w tym okresie należy wymienić:

- fermy tuczny trzody chlewnej w Połskach, Mostach, Klonownicy, Koldnie, Parczewie, Chotyczach, Płoskowie i Siemieniu,

- fermy bukatów w Konstancyńowie i Białej Podlaskiej,
- fermy owiec w Lebedziewie, Gnojnie, Tyśmienicy i Hannie,
- fermy drobiarskie w Radzynie Podlaskim i Gródku,
- suszarnie i mieszalnie pasz w Konstancyńowie, Tyśmienicy, Kalince, Uhninie, Koczergach, Horodyszczu, Drelowie i Tucznej,
- chłodnię owoców w Halasach,
- przetwórnice owocowo-warzywne w Białej Podlaskiej i w Wisznicach.

Generalna rejonizacja produkcji rolnej nie może przesłaniać konieczności maksymalnego wykorzystania potencjalnych możliwości innych części województwa. Należy wykorzystać wszystkie obszary posiadające dogodne warunki dla produkcji owoców, warzyw, mięsa wołowego i wieprzowego oraz mleka.

Obszary o intensywnej produkcji specjalizujące się w określonych gałęziach produkcji rolnej oraz o wysokim stopniu wyposażenia w infrastrukturę dla rolnictwa winny być szczególnie chronione w polityce lokalizacji przestrzennej innych form działalności gospodarczej. Na obszarach tych dopuszcza się jedynie lokalizację:

- zakładów przemysłowych nie powodujących ujemnych skutków dla rolnictwa w postaci zanieczyszczenia powietrza i wód oraz powstawania szkodliwych odpadów,
- zakładów przemysłowych rolno-spożywczych, które winny być lokalizowane w bazach surowcowych,
- zakładów świadczących usługi dla miejscowej ludności oraz produkujących dla potrzeb miejscowego rolnictwa.

Generalne ustalenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa w zakresie rolnictwa przedstawia załączona mapa.

Funkcją towarzyszącą w działalności gospodarczej województwa obok produkcji żywności będzie przemysł. Uwarunkowania przyrodnicze i ekonomiczne sprawiają, że podstawową gałęzią produkcji przemysłowej winien być przemysł rolno-spożywczy oparty na przetwórstwie miejscowych produktów rolnych. Ponadto winien być rozwijany przemysł lekki oraz w pewnym zakresie elektromaszynowy i drzewny. Dla Białej Podlaskiej specjalizacją podstawową będzie przemysł lekki, uzupełniającą przemysł elektromaszynowy i drzewny, a pomocniczą — przemysł rolno-spożywczy.

Przestrzenne rozmieszczenie przemysłu winno być oparte o następujące zasady:

- lokalizacja zakładów przemysłowych w ośrodkach miejskich lub wytypowanych ośrodkach gminnych,
- optymalne zbliżenie zakładów przemysłu rolno-spożywczego do baz surowcowych,
- maksymalne wykorzystanie istniejących surowców mineralnych do produkcji materiałów budowlanych i na inne cele techniczne,
- z uwagi na deficyt zasobów wodnych odstępianie od lokalizacji zakładów wymagających dużego zapotrzebowania na wodę,

— ściśle przestrzeganie zasad ochrony środowiska i krajobrazu, szczególnie gleb, zasobów wodnych, powietrza itp.

Dodatkową funkcją województwa będzie obsługa tranzytu międzynarodowego, osobowego i towarowego wschód—zachód. Związane to jest z przejściem granicznym w Terespolu i stacją przeładunkową w Małaszewiczach. Należy dążyć do pełnego zagospodarowania turystycznego przewidywanej do realizacji drogi szybkiego ruchu Warszawa—Terespol. Niezbędne będą przy tej trasie hotele, motele, stacje benzynowe, stacje obsługi turystycznej, ruchoma obsługa techniczna i sanitarna ruchu, telefony przydrożne, kioski itp.

Rozwój stacji przeładunkowej w Małaszewiczach winien następować w kierunku ograniczenia wzrostu zatrudnienia poprzez mechanizację prac za i wyładunkowych, konteneryzację ładunków, ściśle powiązanie transportu kolejowego i samochodowego. Istotną sprawą jest ograniczenie uciążliwości tej stacji w stosunku do otoczenia — wyeliminowanie emisji pyłów i gazów, ograniczenie emisji hałasu, ochrona gleb itp.

Założenia planu w zakresie celów gospodarczych przedstawia tabela Nr 2.

2. 2. Podstawowe społeczne cele i kierunki rozwoju.

Do społecznych celów rozwoju województwa należy zaliczyć przede wszystkim:

- przyspieszenie rozwoju infrastruktury społecznej i dostosowanie standardów wyposażenia w urządzenia tej infrastruktury do poziomu średniokrajowego,
- poprawa warunków bytowych ludności i zniwelowanie dysproporcji w stosunku do innych regionów kraju.

Zamierzenia w tym zakresie na lata 1977 — 1980 przedstawia plan rozwoju społeczno-gospodarczego. Plan zagospodarowania przestrzennego zakłada na okres perspektywiczny osiągnięcie wskaźników zbliżonych lub równych średnim krajowym, głównie w zakresie oświaty, wychowania, kultury, sportu i wypoczynku oraz handlu i innych usług. Radykalnej poprawie winny ulec również warunki bytowe szczególnie w zakresie warunków mieszkaniowych.

Założenia w tym zakresie na okres perspektywiczny przedstawia tabela Nr 3.

2. 3. Demografia i zatrudnienie.

Wytyczne planu krajowego w zakresie demografii określają liczbę ludności w miastach w r. 1990 na 113,0 tys. osób w tym w Białej Podlaskiej 60,0 tys. osób. Analiza zagadnień demograficznych przeprowadzona w trakcie opracowania planu wykazała, że liczba ta jest zaniżona o ok. 20,0 tys. osób. Wynika to z wielu przesłanek ekonomicznych i społecznych. W planie województwa przyjęto dwa warianty rozmieszczenia ludności: I — wg wytycznych planu krajowego, II — wg analizy demograficznej. Rozmie-

szczenie ludności w poszczególnych jednostkach administracyjnych przedstawia tabela Nr 4.

Rozwój gospodarczy i społeczny pociągnie za sobą zmiany w strukturze zatrudnienia, polegające generalnie na zmniejszeniu zatrudnienia w rolnictwie przy jednoczesnym zwiększeniu w pozostałych działach gospodarki narodowej. Dane te obrazuje tabela Nr 5.

2. 4. Kształtowanie i ochrona środowiska i krajobrazu.

Stosunkowo niski stopień zainwestowania i zaawansowania procesów urbanistycznych w województwie spowodował znacznie mniejszą niż w innych regionach kraju degradację środowiska. Tym istotniejszym zagadnieniem jest ochrona przyrody i takie kształtowanie środowiska i krajobrazu, które minimalizowałyby straty przy jednoczesnym optymalnym wykorzystaniu wszystkich jego walorów.

Poniżej przedstawiono zasadnicze kierunki działania, które winny być podjęte dla ochrony poszczególnych elementów środowiska i prawidłowego kształtowania krajobrazu:

1. Ochrona przyrody nieożywionej.

Należy tutaj ochrona tworów przyrody nieożywionej takich jak gleby i zasoby wodne (omówiona w p. 2 i 3) oraz złóż mineralnych w głębi ziemi i na jej powierzchni. Eksploatacja surowców mineralnych winna być prowadzona w sposób racjonalny nie degradujący środowiska przyrodniczego z równoległą rekultywacją i adaptacją terenów wyeksploatowanych.

Po okresie perspektywicznym (po r. 1990) zagadnienie to nabierze istotnego znaczenia w południowej części województwa, gdzie przewiduje się eksploatację węgla kamiennego. Wymagać to będzie opracowania programu kompleksowej ochrony środowiska i skrupulatnej jego realizacji.

2. Ochrona gleby.

Degradacja i niszczenie gleb na terenie województwa jest spowodowane głównie czynnikami wynikającymi z działalności gospodarczej człowieka, gdyż niszczący czynnik naturalny jakim jest erozja, w warunkach województwa nie odgrywa prawie żadnej roli.

Kierunki działania w zakresie ochrony gleb:

- przeznaczanie na cele nierolnicze tylko gleb o małej przydatności dla rolnictwa,
- przeznaczanie do zalesienia gleb o kl. VIz a w wyjątkowych przypadkach o klasie VI lub V.
- przeprowadzanie zabiegów melioracyjnych pod kątem ich optymalnego oddziaływania na wszystkie rodzaje gruntów (szczególnie gleby leśne),
- zmniejszanie do minimum możliwości zanieczyszczenia powietrza i wód (a przez nie również gleb),
- stosowanie chemicznych środków ochrony roślin o parametrach minimalizujących ujemne skutki ich działania.

3. Ochrona zasobów wodnych.

Znaczenie ochrony zasobów wodnych w warunkach województwa białskopodlaskiego jest bardzo istotne ze względu na poważny ich deficyt. Deficyt ten jest spowodowany niekorzystnymi warunkami klimatycznymi i sytuacją hydrologiczną a także położeniem dużej części obszaru województwa na dziale wodnym Wisły i Bugu, co powoduje odpływ wód do tych odbiorników.

Ochrona zasobów wodnych wymaga stosowania działań zmierzających do oszczędnego gospodarowania nimi oraz likwidacji lub ograniczenia skutków zanieczyszczenia.

Głównymi kierunkami działania w tym zakresie winny być:

- rezygnacja z lokalizacji gałęzi przemysłu wymagających znacznych ilości wody,
- lokalizacja obiektów i urządzeń wodochłonnych na terenach, gdzie deficyty wody nie występują bądź są nieznaczne,
- wprowadzanie w szerszym zakresie zamkniętych obiegów wody w procesach technologicznych,
- poprawa stosunków wodnych i sytuacji hydrologicznych poprzez realizację odpowiedniego systemu zbiorników wodnych i prawidłowe wykorzystanie już istniejących,
- modernizacja i renowacja istniejących stawów rybnych jako źródeł małej retencji,
- wykorzystanie w większym stopniu dla celów gospodarczych zasobów wodnych Bugu,
- ograniczanie do minimum zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych poprzez kompleksowe oczyszczanie ścieków lub przez wykorzystanie rolnicze. Ten ostatni sposób wykorzystania ścieków jest dopuszczalny pod warunkiem zastosowania takich rozwiązań technologicznych, które pozwoliłyby na wprowadzenie wartościowych składników nawozowych bez obawy równoczesnego zagrożenia warunków zdrowotnych i możliwości rozprzestrzeniania chorób.

4. Ochrona szaty roślinnej.

Ochrona szaty roślinnej na terenie województwa jest realizowana obecnie jedynie w rezerwach przyrody. Są to: Chmielinne (gmina Leśna Podlaska), Las Dębowy (gmina Janów Podlaski), Królowa Droga (gmina Dębowa Kłoda) i Omelno (gmina Kąkolewnica Wschodnia). Znajduje się również 7 pomników przyrody.

Realizacja zasad ochrony szaty roślinnej winna być ukierunkowana poprzez:

- rozpoznanie i zewidencjonowanie wszystkich zespołów florystycznych i poszczególnych elementów szaty roślinnej posiadających cechy specyficzne,
- podjęcie czynności prawnych dla zapewnienia ochrony tych zespołów lub elementów, a w pierwszej kolejności utworzenie ok. 10 dodatkowych rezerwatów przyrody,

- podjęcie działań zmierzających do przeciwstawienia się destrukcyjnej działalności gospodarki w zakresie szaty roślinnej.

5. Ochrona zasobów leśnych.

Zasoby leśne winny być chronione ze względu na pełnione przez nie funkcje o charakterze ochronnym (zadania glebochronne, wodochronne, zdrowotne, estetyczno-krajobrazowe, rekreacyjne) jak również z uwagi na znaczenie dla gospodarki narodowej (lasy gospodarcze).

Lasy o charakterze ochronnym to głównie:

- rezerваты przyrody,
- lasy glebochronne na stromych zboczach skarp i wydmach (dolina Bugu w północnej i wschodniej części województwa),
- lasy wodochronne u źródeł rzek i potoków, wzdłuż cieków wodnych i na wododziałach,
- lasy krajobrazowe o wysokich walorach estetycznych,
- lasy przeznaczone do masowego wypoczynku ludności (w północnej i południowej części województwa oraz w pobliżu miast).

Ochrona lasów gospodarczych winna być prowadzona głównie przez:

- przeznaczanie do zalesienia terenów nieprzydatnych lub mało przydatnych dla rolnictwa,
- restytuowanie powierzchni leśnych zdewastowanych przez działalność gospodarczą,
- podnoszenie produktywności drzewostanu poprzez racjonalną hodowlę i pielęgnację.

6. Ochrona powietrza atmosferycznego.

W warunkach województwa białskopodlaskiego występują jedynie zanieczyszczenia wokół miast i zakładów przemysłowych powstające w sposób sztuczny jako wynik gospodarczej działalności człowieka. Ze względu na dość niski stopień zainwestowania zagrożenie powietrza jest niewielkie, a działania zmierzające do ochrony powietrza winny być prowadzone w następujących kierunkach:

- instalowanie w zakładach przemysłowych i energetyki cieplnej urządzeń skutecznie eliminujących emisję pyłów i gazów,
- prowadzenie właściwej polityki lokalizacyjnej zakładów o potencjalnych możliwościach zanieczyszczania powietrza uwzględniającej naturalne odpornościowe cechy środowiska przyrodniczego,,
- koncentracja obiektów energetyki cieplnej w jednostkach większych posiadających lepsze możliwości stosowania urządzeń ochronnych,
- stosowanie w jak najszerszym stopniu materiałów opałowych powodujących mniejsze zagrożenie dla atmosfery,
- wyprowadzenie ruchu kołowego z jednostek osadniczych poprzez jego kanalizację bądź kierowanie na drogi obwodowe.

7. Ochrona i kształtowanie krajobrazu.

Krajobraz tworzą naturalne składniki środowiska przyrodniczego (ukszałtowanie powierzchni, gleba, woda, szata roślinna, świat zwierzęcy i powietrze atmosferyczne) oraz składniki antropogeniczne wprowadzone przez człowieka (budowle lub ich zespoły, urządzenia techniczne związane z przemysłem, energetyką, łącznością, komunikacją, gospodarką wodną itp.)

Na terenie województwa białkopodlaskiego istnieje jeszcze dość dużo obszarów, na których krajobraz jest przekształcony w nieznacznym stopniu. Obszary te winny uzyskać status ukierunkowujący działalność gospodarczą i inwestycyjną. Działalność ta musi być podporządkowana zasadzie jak najdalej idącego zharmonizowania wprowadzanych elementów krajobrazowych z tłem przyrodniczym. Szczególnie istotne jest właściwe lokalizowanie dużych ferm przemysłowych chowu i tuczu zwierząt gospodarskich w jednostkach gospodarki uspołecznionej. Fermy takie przy znacznych parametrach i stosowanej architekturze stanowić będą element obcy w krajobrazie naturalnym i poważne zagrożenie dla środowiska przyrodniczego.

Szczególna uwaga winna być zwrócona również na parki wiejskie spełniające doniosłą rolę w krajobrazie. Niezbędne jest objęcie przepisami o ochronie przyrody parków wiejskich mających niejednokrotnie znaczną wartość dendrologiczną oraz traktowanie ich jako dobro społeczne, chronione i racjonalnie wykorzystywane do celów dydaktycznych, kulturalnych i rekreacyjnych.

3. STRUKTURA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA WOJEWÓDZTWA

3.1. Podregiony funkcjonalno-przestrzenne.

Dla potrzeb działalności planistycznej koordynującej zamierzenia gospodarcze w czasie i przestrzeni przyjęto umowny podział terenu województwa na podregiony, których delimitację przeprowadzono w oparciu o granice podziału administracyjnego. Obszar podregionu wiąże się z założonym zasięgiem obsługi przez wytypowane jednostki osadnicze, przy czym ich granice są rozpatrywane jako sfery przenikania wiodących czynników funkcjonalno-gospodarczych dzielących poszczególne podregiony, a nie jako ścisłe granice oddzielające różne organizmy gospodarcze. W związku z tym podział ten wymaga okresowych weryfikacji i może ulegać korektom w zależności od ustalonych dla danego okresu hierarchii celów, stanu zainwestowania oraz nasilenia procesów aktywizacyjnych.

W planie zagospodarowania przestrzennego wyróżniono 7 podregionów:

1) podregion biały obejmujący m. Biała Podlaska oraz gminy Biała Podlaska, Leśna Podlaska, Konstantynów, Janów Podlaski, Rokitno i Łomazy. Wiodącymi kierunkami rozwoju podregionu powinny być:

— dynamiczny rozwój Białej Podlaskiej jako centrum administracyjno-usługowego województwa,

- przekształcenie Białej Podlaskiej w silny ośrodek przemysłowy,
 - intensyfikacja produkcji rolnej szczególnie w północnej części podregionu,
 - rozwój warzywnictwa i sadownictwa wokół miasta wojewódzkiego.
- 2) podregion międzyrzecki obejmujący m. Międzyrzec Podlaski oraz gminy: Międzyrzec Podlaski, Drelów, Komarówka Podlaska. Do zasadniczych kierunków rozwoju podregionu zaliczyć należy:
- dalsze przekształcenie Międzyrzecza Podlaskiego w ośrodek przemysłowy z równoległym rozwijaniem funkcji usługowych,
 - intensyfikacja produkcji rolnej szczególnie chowu bydła mięsnego oraz produkcji pasz na bazie dużych kompleksów użytków zielonych,
 - rozwijanie intensywnej gospodarki sadowniczej w oparciu o korzystne cechy środowiska przyrodniczego.
- 3) podregion łosicki obejmujący m. Łosice oraz gminy: Łosice, Olszanka, Platerów, Sarnaki, Kornica Stara, Huszlew. Zasadniczymi kierunkami rozwoju powinny być:
- rozwój Łosic jako usługowego ośrodka podregionu,
 - organizowanie wypoczynku i turystyki wzdłuż doliny Bugu oraz rekreacyjne wykorzystanie terenów przyległych do projektowanego zbiornika Granne,
 - intensyfikacja produkcji rolnej, głównie tuczu trzody chlewnej i produkcji ziemniaków.
- 4) podregion terespolski obejmujący m. Terespol oraz gminy: Terespol, Zalesie, Piszczac i Kodeń. Najważniejszymi kierunkami rozwoju podregionu winny być:
- rozwój Terespolu jako miasta przygranicznego o funkcji obsługi turystyki międzynarodowej,
 - rozwój stacji przeładunkowej Małaszewicze obsługującej tranzytowy transport kolejowy,
 - organizacja przygranicznej wymiany turystycznej,
 - specjalizacja podregionu w produkcji warzyw.
- 5) podregion wisznicki obejmujący gminy: Wisznice, Podęwórze, Sosnówka, Tucza, Sławatycze i Hanna. Wiodącymi kierunkami rozwoju podregionu powinny być:
- rozwój Wisznicy i przekształcenie osady w jednostkę typu miejskiego,
 - oparcie rozwoju gospodarczego na gospodarce rolnej, głównie chowie bydła rzeźnego,
- produkcja pasz oparta o duże kompleksy użytków zielonych.
- 6) podregion parczewski obejmujący m. Parczew oraz gminy: Parczew, Siemień, Milanów, Jabłoń, Dębowa Kłoda. Do zasadniczych kierunków rozwoju zaliczyć należy:
- rozwój Parczewa jako ośrodka usługowego z umiarkowanym rozwojem przemysłu — szczególnie lekkiego i rolno-spożywczego,

W okresie poperspektywicznym Parczew pełnić będzie również funkcje usługowe w stosunku do północnej części Lubelskiego Zagłębia Węglowego,

- organizowanie rekreacji i wypoczynku w południowej części podregionu,
 - intensyfikacja produkcji rolnej w oparciu o kompleksy gleb dobrej jakości i użytków zielonych.
- 7) podregion radzyński obejmujący m. Radzyń Podlaski i gminy: Radzyń Podlaski, Ulan-Majorat, Kąkolewnica Wschodnia, Wołyń, Czemierniki. Podstawowym kierunkiem rozwoju podregionu winny być:
- rozwój Radzynia Podlaskiego jako ośrodka usługowego przy umiarkowanym rozwoju przemysłu głównie rolno-spożywczego,
 - intensyfikacja produkcji rolnej w oparciu o korzystne warunki środowiska przyrodniczego, szczególnie dobre gleby,
 - w okresie perspektywicznym rozwój przemysłu opartego na przetwórstwie miejscowych surowców mineralnych.

3. 2. Jednostki struktury przestrzennej.

Województwo białkopodlaskie charakteryzuje się niewielkim zróżnicowaniem struktury funkcjonalno-przestrzennej, w której dominującą rolę odgrywa rolnictwo. Funkcja produkcji rolnej występuje na całym obszarze województwa, a jedynie jej nasilenie jest nieco zróżnicowane w poszczególnych częściach obszaru opracowania. Niektóre obszary wykazują bądź będą wykazywać cechy odróżniające je od obszarów sąsiednich. Na obszarze województwa można wyróżnić następujące jednostki stanowiące elementy struktury przestrzennej:

1) Rejony rekreacyjne. W rejonach tych obok dominującej funkcji rolnictwa występuje również (z nasilającym się sukcesywnie natężeniem) funkcja rekreacji.

Rejon północny obejmujący dolinę Bugu i tereny przyległe rozciąga się pasem szerokości do kilkunastu kilometrów od granicy z woj. siedleckim do granicy ZSRR. Główne walory tego obszaru to dość urozmaicona rzeźba terenu, duże kompleksy leśne oraz rzeka Bug mająca stosunkowo czyste wody. Wysoczyzna na obszarach słabszych gleb oraz wyższy taras akumulacyjny nadaje się do wykorzystania rekreacyjnego bez zastrzeżeń, dolina Bugu nasomiasz w obrębie tarasu zalewowego z ograniczeniami lub wyłącznie do penetracji czasowej. Rejon ten posiada korzystne warunki dla rozwijania rekreacji pobytowej oraz wypoczynku świątecznego.

Rejon południowy stanowi fragment Pojezierza Łęczyńskiego-Włodawskiego i obejmuje części gmin Siemień, Parczew i Dębowa Kłoda. Charakteryzuje się on znacznymi kompleksami leśnymi i występującymi zbiornikami wodnymi o niskim stopniu zanieczyszczenia. Ze względu na nakładanie się na tym obszarze funkcji rekreacji z funkcją intensywnego rolnictwa, a w okresie poperspektywicznym również funkcji górnictwa

(wydobycie węgla kamiennego) rejon ten winien być zagospodarowany pod kątem wypoczynku świątecznego bez dalszego rozwoju pobytowych form wypoczynku.

2) Rejon Kanału Wieprz-Krzna.

Ta jednostka struktury przestrzennej mimo podstawowej funkcji jaką jest produkcja żywności wyróżnia się spośród otaczających terenów odmiennymi cechami środowiska przyrodniczego i odmiennymi warunkami rozwoju. Obejmuje ona na terenie województwa 16 gmin o łącznej powierzchni ok. 2238 km².

Uwzględniając warunki przyrodnicze i przesłanki ekonomiczne oraz konieczność uproszczenia i specjalizację produkcji należy przyjąć następujące kierunki produkcji w rejonie K.W.K:

- chów bydła oraz owiec z uzupełniającym chowem trzody chlewnej,
- uprawę zbóż z preferencją gatunków intensyfikujących gospodarke i przy maksymalnym wykorzystaniu dobrych gleb,
- chów bydła należy ukierunkować głównie na produkcję mięsa,
- rozmiary produkcji ziemniaków winny być dostosowane do potrzeb żywnościowych i paszowych rejonu,
- rozwój gospodarki sadowniczo-warzywniczej na obszarach posiadających dogodnie warunki,
- produkcja pasz z użytków zielonych, ich przetwórstwo i uszlachetnianie metodami przemysłowymi,
- organizowanie chowu bydła poprzez wykorzystanie pasz zielonych bezpośrednio na pastwiskach.

Intensyfikacja produkcji rolnej połączona z równoczesną rekonstrukcją techniczną i społeczną rolnictwa wymaga kompleksowego rozwiązania złożonych zagadnień technicznych, technologicznych, społecznych, organizacyjnych itp.

3) Rejon stacji przeładunkowej Małaszewicze.

Rejon ten obejmuje tereny położone wzdłuż linii kolejowej Warszawa—Brześć od stacji Chotyłów do stacji Terespol i zatrudnia obecnie ok. 5000 osób. Funkcją podstawową tej jednostki jest i pozostanie obsługa tranzytowego przewozu towarów relacji międzynarodowej (z i do Związku Radzieckiego).

Funkcja ta jest wyraźnie ukształtowana w centralnej części rejonu (stacja Małaszewicze).

Cechą charakterystyczną jest znaczna ilość dojazdów do pracy spoza terenu gmin wchodzących w skład rejonu wynosząca obecnie ok. 30 % zatrudnionych. Przewiduje się ograniczenie dojazdów poprzez rozwój budownictwa mieszkaniowego w Terespolu jako centrum podregionu funkcjonalno-przestrzennego oraz częściowo w Małaszewiczach (budownictwo awaryjne).

4) Aglomeracja Lubelskiego Zagłębia Węglowego.

Ta jednostka strukturalna utworzona dla kompleksowego rozwiązywania problemów rozwoju Lubelskiego Zagłębia Węglowego obejmuje na terenie województwa gminy Siemień, Parczew i Dębowa Kłoda pokrywając się prawie z granicami rejonu rekreacyjnego.

Przyspieszenie rozwoju gospodarczego i nasilenie procesów inwestycyjnych w ALZW stanie się przyczyną głębokich przemian w tym rejonie. Obejmują one wszystkie dziedziny działalności gospodarczej a także sferę społeczno-kulturalną.

Na omawianym terenie nakładają się różne funkcje (produkcji żywności, rekreacji i przemysłowa) niekiedy kolizyjne, stąd też zachodzi konieczność kompleksowego opracowania tych zagadnień w ramach ALZW. Ze względu na znaczenie systemu KWK w krajowym programie produkcji żywności i potrzebę utrzymania i rozwoju funkcji rekreacyjnych — sposób eksploatacji górniczej oraz zagospodarowania powierzchniowe winny być podporządkowane zasadom gospodarowania zasobami przyrodniczymi zwłaszcza wodnymi.

3. 3. Struktura sieci osadniczej.

W strukturze sieci osadniczej województwa przewiduje się następujące funkcje jednostek osadniczych:

- a) ośrodek rozwoju o znaczeniu krajowym — miasto wojewódzkie Biała Podlaska,
- b) ośrodki rozwoju o znaczeniu regionalnym — Międzyrzec Podlaski i Parczew,
- c) ośrodki rozwoju o znaczeniu wojewódzkim — Łosice, Radzyń Podlaski, Wisznice, Terespol. Ten ostatni ośrodek pełnić będzie jednocześnie funkcję przygranicznego ośrodka obsługi międzynarodowego ruchu turystycznego i transportu towarowego,
- d) ośrodki obsługi zespołów gmin — Sarnaki, Kornica Stara, Łomazy, Janów Podlaski, Piszczac, Kodeń, Sławatycze, Komarówka Podlaska. Niektóre z nich dodatkowo pełnić będą również inne funkcje (Sarnaki, Kodeń — obsługa rekreacji i wypoczynku),
- e) ośrodki gminne — pozostałe ośrodki gminne, funkcja których obejmować będzie obsługę gmin,
- f) pozostałe jednostki osadnicze o funkcjach gospodarczych i mieszkaniowo-usługowych.

Hierarchia i podział funkcjonalny wiejskich jednostek osadniczych zostanie dokonany w następujących etapach opracowań planistycznych w oparciu o zasadę koncentracji podstawowych urządzeń usługowych i obsługi rolnictwa w wytypowanych jednostkach. Koncentracja inwestycji dla potrzeb ludności i rolnictwa w określonych jednostkach umożliwi uzyskanie lepszych efektów w wyniku koordynacji zadań inwestycyjnych, a jednocześnie pozwoli na bardziej racjonalne wykorzystanie mocy produkcyjnej przedsiębiorstw budowlanych i inwestycji komunalnych.

4. ZASADNICZE KIERUNKI ROZWOJU GOSPODARCZEGO I PRZESTRZENNEGO POSZCZEGÓLNYCH JEDNOSTEK PODZIAŁU ADMINISTRACYJNEGO.

1. **Miasto Biała Podlaska.** Podstawową funkcją miasta winna być obsługa administracyjno-usługowa terenu województwa, co wymaga realizacji szeregu nowych inwestycji z tego zakresu.

Funkcją uzupełniającą Białej Podlaskiej winien być przemysł. Jako gałąź wiodącą zakłada się przemysł lekki, jako uzupełniające — elektro-maszynowy, drzewny i rolno-spożywczy. Do r. 1990 zatrudnienie w przemyśle winno wzrosnąć 3-krotnie, a zatrudnienie globalne w gospodarce społecznej ok. 2,5-krotnie.

Przewiduje się wzrost ludności miasta z 31,8 tys. osób w r. 1975, do ok. 70,0 tys. w r. 1990.

Zakładany w planie perspektywicznym rozwój miasta wymagać będzie realizacji szeregu przedsięwzięć inwestycyjnych z zakresu gospodarki komunalnej, mieszkaniowej, infrastruktury technicznej i usług.

Rozwój przestrzenny Białej Podlaskiej winien następować w kierunku północnym i wschodnim, gdzie istnieją korzystne warunki środowiska przyrodniczego, przy czym kierunek północny jest zastrzeżony dla budownictwa mieszkaniowego a wschodni dla budownictwa przemysłowego.

Analiza możliwości rozwoju przestrzennego miasta wskazuje na możliwość jego wzrostu do wielkości rzędu 100—120 tys. mieszkańców.

2. **Miasto Łosice.** W strukturze przestrzennej miasto jest przewidziane jako ośrodek obsługi zespołu gmin północno-zachodniej części województwa. Funkcja ta predestynuje miasto do rozwoju usług i urzędzeń obsługi rolnictwa. Łosice pełnić będą również funkcję rozrządową dla ruchu turystyczno-wypoczynkowego szczególnie z kierunku zachodniego (Siedlce, Warszawa). Nie przewiduje się lokalizacji nowych zakładów przemysłowych z wyjątkiem zakładów opartych na przetwórstwie produktów rolnych, a rozwój winien opierać się na rozbudowie i modernizacji obiektów istniejących.

Zakłada się wzrost liczby ludności do 6,5 tys. w r. 1990.

Rozwój przestrzenny miasta jest ograniczony dobrymi glebami, stąd też niewielki rozwój terytorialny winien następować w kierunku północnym, gdzie bonitacja gleb jest niższa.

3. **Miasto Międzyrzec Podlaski.** Miasto pełnić będzie funkcję ośrodka obsługi zespołu gmin z równorzędną funkcją przemysłową. Jako wiodącą gałąź przemysłu zakłada się przemysł maszynowy, jako uzupełniającą — przemysł rolno-spożywczy i lekki. Przewiduje się lokalizację nowych zakładów przemysłowych wymienionych gałęzi oraz rozbudowę i modernizację już istniejących.

Ludność Międzyrzecza Podlaskiego wynosząca obecnie 13,1 tys.

mieszkańców winna wzrosnąć do 18,0 tys. w r. 1990.

Rozwój przestrzenny miasta zakłada się w kierunku północnym i południowym.

- 4. Miasto Parczew.** Miasto pełnić będzie funkcję obsługi zespołu gmin południowej części województwa, a w okresie perspektywicznym stanie się również ważnym ośrodkiem lokalizacji mieszkalnictwa i usług Lubelskiego Zagłębia Węglowego. Czynniki te sprawiają, że zakłada się wzrost ludności Parczewa z 7,8 tys. w r. 1975 do ok. 15,0 tys. w r. 1990.

Funkcją uzupełniającą winien stać się przemysł, głównie rolno-spożywczy, mineralny, drzewny. Niewskazana jest lokalizacja przemysłów wodochłonnych z uwagi na niewielkie zasoby wodne.

Rozwój przestrzenny miasta winien następować w kierunku południowym, południowo-wschodnim i zachodnim.

- 5. Miasto Radzyń Podlaski.** Miasto pełnić będzie funkcję ośrodka obsługi zespołu gmin południowo-zachodniej części województwa. Rozwój gospodarczy i przestrzenny miasta winien być oparty na przemyśle rolno-spożywczym, urządzeniach obsługi rolnictwa i usługach.

Przewiduje się wzrost ludności Radzyna Podlaskiego z 10,2 tys. mieszkańców w r. 1975 do 14,0 tys. w r. 1990. Odpowiednio wzrosnąć winno również zatrudnienie w gospodarce uspołecznionej, szczególnie w usługach.

Umiarkowany rozwój miasta nie spowoduje zajmowania większych obszarów pod tereny zainwestowane, a lokalizacja przemysłu winna postępować w kierunku północnym.

- 6. Miasto Terespol.** Miasto stanowić będzie ośrodek obsługi zespołu gmin z równorzędną funkcją obsługi tranzytowego ruchu turystycznego i transportu towarowego jako miasto przygraniczne.

Ze względu na niekorzystne warunki fizjograficzne nie przewiduje się lokalizacji nowych zakładów przemysłowych, a rozwój Terespoła winien być oparty na funkcji usługowej i obsługi przygranicznej.

Zakłada się wzrost ludności miasta do ok. 6,0 tys. mieszkańców w r. 1990.

Rozwój przestrzenny winien ograniczać się do obecnych terenów zainwestowania miejskiego ze względu na b. dobre warunki glebowe.

- 7. Wisznice.** Przewiduje się, że w perspektywie Wisznice będą pełnić funkcję ośrodka obsługi zespołu gmin dla południowo-wschodniej części województwa. Procesy urbanizacyjne powinny iść w kierunku przekształcenia osady w jednostkę miejską o liczbie ludności w r. 1990 ok. 3,5 tys. mieszkańców.

Nie przewiduje się lokalizacji zakładów przemysłowych z wyjątkiem drobnych zakładów przetwórstwa rolnego. Rozwój gospodarczy i przestrzenny winien następować w oparciu o usługi i urządzenia obsługi rolnictwa.

8. **Gminy wiejskie.** Podstawową funkcją gmin wiejskich jest obecnie i pozostanie w przyszłości produkcja żywności. Tempo rozwoju poszczególnych gmin jest uzależnione głównie od warunków środowiska przyrodniczego, stopnia zainwestowania i innych czynników ekonomicznych.

Niektóre gminy prócz funkcji podstawowej — produkcji żywności pełnić będą również funkcje dodatkowe:

- obsługi ruchu turystycznego i rekreacyjnego (gminy Platerów, Sarnaki, Dębowa Kłoda, Parczew, Siemień).
- obsługi ruchu przygranicznego (gmina Terespol),
- obsługi transportu (gminy Terespol, Zalesie).

We wszystkich gminach przewiduje się zmniejszenie liczby ludności średnio o ok. 7⁰/₀ do r. 1980 i ok. 26⁰/₀ do r. 1990 w stosunku do r. 1975. Spowodowane to jest m.in. przewidywanym zmniejszeniem zatrudnienia w rolnictwie z 30,4 osób na 100 ha użytków rolnych do ok. 20 osób w r. 1990. Bezwzględny wzrost zatrudnienia w gminach wiejskich nastąpi w usługach.

Zakłada się intensywne zmiany w strukturze agrarnej. Udział sektora uspołecznionego winien zwiększyć się z ok. 6⁰/₀ do 31⁰/₀ w r. 1990. Struktura użytkowania ziemi i zasiewów nie ulegnie zasadniczym zmianom, a intensyfikacja produkcji roślinnej winna następować głównie poprzez wzrost plonów (zbóż dwukrotnie, ziemniaków o ok. 40⁰/₀).

W produkcji zwierzęcej głównym kierunkiem jest zwiększenie do r. 1990 pogłowia bydła o ok. 70⁰/₀ oraz trzody chlewnej o ok. 60⁰/₀ i owiec o ok. 50⁰/₀ w stosunku do r. 1975.

Globalna produkcja rolna mimo spadku zatrudnienia winna w tym okresie wzrosnąć około dwukrotnie.

Tabela nr 1

Użytkowanie (funkcje) terenu

Rodzaj użytkowania	Pow. w tys. ha		Wskaźnik	Pow.	Wskaźnik
	1975	1980	1980 1975	w tys. ha 1990	1990 1975
1	2	3	4	5	6
Powierzchnia ogółem	534,8	534,8	100,0	534,8	100,0
Użytki rolne	379,6	377,6	99,5	375,9	99,0
Lasy	114,9	116,0	101,0	116,4	101,3
Tereny zainwestowane	24,7	26,1	105,7	27,5	111,3
w tym:					
— eksploatacja górnicza	0,1	0,1	100,0	0,1	100,0
— komunikacja	14,2	14,8	104,2	15,3	107,7
— tereny osadnictwa	10,3	11,1	107,8	11,9	115,5
— tereny rekreacyjne	—	0,1	—	0,2	—
Rezerваты	2,6	3,6	138,5	3,7	142,3
Wody otwarte	7,9	8,5	107,6	9,2	116,5
Nieużytki	3,4	1,2	35,3	0,5	14,7
Inne	1,8	1,8	100,0	1,6	88,9

Ważniejsze cele rozwoju gospodarczego

Wyszczególnienie	Jedn. miary	1975	1990	Wskaźnik 1990/1975
1	2	3	4	5
Powierzchnia ogółem	tys. ha	534,8	534,8	100,0
w tym: użytki rolne	—,,—	379,6	375,9	99,0
z tego:				
grunty orne	—,,—	273,8	270,1	98,6
sady	—,,—	4,3	5,5	127,9
łąki i pastwiska	—,,—	101,5	100,3	98,8
lasy	—,,—	117,5	120,1	102,2
pozostałe	—,,—	37,7	38,8	102,9
Struktura władania (użytki rolne)				
— sektor uspołeczniony	0/0	6,0	31,0	x
— sektor nieuspołeczniony	0/0	94,0	69,0	x
Plony:				
— 4 zbóż	q/ha	17,8	37,0	207,9
— ziemniaków	—,,—	205,0	280,0	136,6
— siana łąkowego	—,,—	65,0	90,0	138,5
Wyposażenie w maszyny rolnicze:				
— pow. użytków rolnych na 1 ciągnik	ha	59	21	281,0
— pow. zbóż na kombajn	—,,—	1712	226	757,5
— pow. buraków na kombajn	—,,—	—	68	—
— pow. ziemniaków na 1 kombajn lub kopaczkę	—,,—	1159	32	36 razy
Produktywność rolnictwa:				
— zboże na 100 ha użytków rolnych	t	79,2	157,3	198,6
— żywiec na 100 ha użytków rolnych	t	23,8	43,0	180,7
Obsada zwierząt na 100 ha użytków rol.				
— bydło	szt.	56,0	95	169,6
— trzoda chlewna	—,,—	144,8	225	155,4
— owce	—,,—	33,8	50	147,9
Zatrudnienie w przemyśle	tys. osób	15,5	30,0	193,5
Produkcja globalna przemysłu na 1 mieszkańca	tys. zł	15,7	55,8	355,4
Techniczne uzbrojenie pracy w przemyśle na 1 zatrudnionego	tys. zł	96,0	290,0	302,1
Drogi o nawierzchni twardej	km	1796,9	2941,4	163,7
Gęstość dróg	km/100 km ²	33,6	55,0	163,7
Długość linii kolejowych	km	240,6	315,5	131,1
Gęstość linii kolejowych	km/100 km ²	4,5	5,9	131,1

	1	2	3	4	5
Ludność miast korzystająca z					
— sieci wodociągowej		0%	26,9	92	342,0
— sieci kanalizacyjnej		0%	20,7	80	386,5
— c.o.		0%	12,7	33	259,9
Produkcja wody z ujęć komunalnych					
tys. m ³ /dobę			4,0	57,0	14 razy
Przepustowość oczyszczalni ścieków		—, —	5,5	66,0	12 razy
w ogólnej ilości ścieków		0%	83,9	100,0	119,2
w ogólnej ilość ścieków		0%	83,9	100,0	

Podstawowe cele rozwoju społecznego

Wyszczególnienie	Jedn. miary	1975	1990	Wskaźnik 1990/1975
Wielkość mieszkań	m ² p-u.	54,2	70—75	136,3
Pow. użytkowa na 1 mieszkańca	m ²	15,1	20—21	135,8
Zagęszczenie mieszkań	osób/izbę	1,24	0,90	137,8
Pow. użytkowa sklepów na 1000 mieszkańców	m ²	259	474	183,0
Ilość miejsc konsumpc. w zakł. gastr. na 1000 mieszkańców	miejsc	18,2	68,0	373,6
Uczniowie szkół podstawowych	tys.	40,0	58,0	145,0
Uczniowie szkół średnich	—, —	18,2	27,2	149,5
Przyjęcia do szkół rolniczych	—, —	0,5	1,6	320,0
Studenci	—, —	1,4	2,0	142,9
w tym na studiach dziennych	—, —	0,5	0,8	160,0
Odsetek dzieci w wieku 3—6 lat objętych opieką przedszkolną	%	36,1	66,0	182,8
Łóżka w szpitalach na 1000 mieszk.	szt.	35,7	60,0	168,1
Ludność na 1 placówkę leczniczą	tys.	5,0	3,0	166,7
Miejsca w zakładach opieki społecznej na 10 000 mieszk.	miejsc	1,5	22,0	15 razy
Lekarze na 10 000 mieszkańców				
— lekarze medycyny	osób	7,9	15,1	191,1
— lekarze dentyści	—, —	2,3	5,4	234,8
Miejsca w kinach na 1000 mieszk.	miejsc	12,2	20,0	163,9
Udział ludności korzystającej z bibliotek	%	22,3	40,0	179,4
Miejsca noclegowe w hotelach	miejsca	98	578	6 razy

Rozmieszczenie ludności

Miasta Gminy	W tys. osób			Wskaźnik 1990/1975	
	1975	1990		Wariant I	Wariant II
		Wariant I	Wariant II		
1	2	3	4	5	6
Województwo	280,4	292,0	292,0	104,1	104,1
Miasta	72,0	113,0	133,0	156,9	184,7
Biała Podlaska	31,8	60,0	70,0	188,7	220,1
Łosice	4,8	6,5	6,5	135,4	135,4
Międzyrzec Podl.	13,1	16,8	18,0	128,2	137,4
Parczew	7,8	10,0	15,0	128,2	192,3
Radzyń Podl.	10,2	14,2	14,0	139,2	137,3
Terespol	4,3	5,5	6,0	127,9	139,5
Wisznice	x	x	3,5	x	x
Gminy	208,4	179,0	159,0	85,9	76,3
Biała Podlaska	12,3	10,9	9,5	88,6	77,2
Czemierniki	5,7	4,9	4,0	86,0	70,2
Dębowa Kłoda	4,8	4,0	3,2	83,3	66,6
Drelów	6,4	5,4	4,8	84,4	75,0
Hanna	4,2	3,4	3,0	81,0	71,4
Huszlew	4,2	3,6	3,1	85,7	73,8
Jabłoń	4,6	3,9	3,5	84,8	76,1
Janów Podlaski	6,3	5,4	5,3	85,7	84,1
Kąkolewnica Wsch.	8,6	7,1	6,2	82,6	72,1
Kodeń	4,8	3,8	3,5	79,2	72,9
Komarówka Podl.	6,3	5,2	4,5	82,5	71,4
Konstantynów	3,8	3,1	2,8	81,6	73,7

1	2	3	4	5	6
Kornica Stara	5,8	5,0	4,6	86,2	79,3
Leśna Podlaska	4,8	4,0	3,5	83,3	72,9
Łomazy	9,3	8,0	7,4	86,0	79,6
Łosice	4,1	3,4	3,0	82,9	73,1
Międzyrzec Podl.	10,8	9,3	8,6	86,1	79,6
Milanów	5,1	4,4	3,6	86,2	70,6
Olszanka	4,1	3,5	3,0	85,4	73,2
Parczew	4,6	3,9	3,5	84,7	76,1
Piszczac	8,3	7,6	7,0	91,6	84,3
Platerów	6,1	5,3	4,7	86,9	77,0
Podedwórze	2,6	2,2	1,8	84,6	69,2
Radzyń Podlaski	7,7	6,5	5,7	84,4	74,0
Rokitno	4,2	3,6	3,1	85,7	73,8
Sarnaki	6,2	5,2	4,7	83,9	75,8
Siemień	5,9	5,0	4,2	84,7	71,2
Sławatycze	3,5	3,0	2,4	85,7	68,6
Sosnówka	3,8	3,1	2,6	81,6	68,4
Terespol	8,3	7,9	7,4	94,0	89,2
Tuczna	5,3	4,6	3,7	86,8	69,8
Ulan-Majorat	6,1	5,3	4,5	86,9	73,8
Wisznice	6,2	5,9	2,7	95,2	43,5
Wohyń	8,4	7,3	6,6	86,9	78,6
Zalesie	5,2	4,4	3,8	84,6	73,1

**Aktywność zawodowa i zatrudnienie
(II wariant ludności)**

Wyszczególnienie	1970	1990	Wskaźnik 1990/1970
1	2	3	4
Ludność ogółem	279,9	292,0	104,3
w tym:			
— ludność miejska	62,5	133,0	212,8
— ludność wiejska	217,4	159,0	73,1
Wskaźnik aktywności zawodowej	58,0	56,5	x
w tym:			
— ludność miejska	45,1	54,0	x
— ludność wiejska	61,7	58,6	x
Zatrudnienie ogółem	162,3	165,0	101,7
w tym:			
miasta	28,2	72,0	255,3
wsie	134,1	93,0	69,4
Zatrudnienie w sektorach			
I — rolnictwo	115,7	75,2	65,0
w tym:			
— miasta	4,9	15,0	130,6
— wsie	100,8	60,2	59,7
II — przemysł i budownictwo	17,5	34,8	198,9
w tym:			
— miasta	14,3	27,8	194,4
— wsie	3,2	7,0	218,8
III — pozostałe działy	29,1	55,0	189,0
w tym:			
— miasta	9,0	29,2	324,4
— wsie	20,1	25,8	128,4

WBP Biała Podl.
REGIONALIA

VI

Pla

Plan zagospo-

darowania ...